

# THE BUS

# LYESQUEP

ՔԱՐԵՎԵՆ, ԱԶԳԵՅԻ, ԲԵԿՈՒՐԵՆ ԵՒ ԵՐԵՄԵՆ

Տարեկան գին կանիքի զուռուց 100: Վեցամսեաց գին զուռուց 52 ½: Եռամսեաց գին 26 ¾:  
Հինգ ասորագրուոց գունացին մեկ օրինակ լրեն ձքի պլատի տրավի:  
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերց կը հրատարակուի:

Պօջիսէն գուրս գացած Լրագիրերուն Փօսթային ծախքը առնոցին վրայ է :  
Իր շահին համար չուր մը հրատարակեց ու ցոցց դիտի վճարէ տողին 40 փարայ :  
Նորատիոյ գրոց ծանուցումը ձրի է : Դուռսէն եկած նամակներուն Փօսթային ծախքը Խրկոցը դիտի վճարէ :

## РУССКИЙ

‘**T****b** **f** **P** **F** **b** **L**, **0** **F** **f** **b** **f**

ՊՈՒՏՈ 22 ՄԱՅԻՍ

Կախոնթաց թիւելրամփնիս ծանուցած ենք մեր  
ընթերցողներուն որ առեւտրական ատեանը կը խոր-  
հի մէկ առեւտրական օրինագիրք մը յօրինելու  
Գաղղիայի առեւտրական օրինագիրքը իրեն նպա-  
տակ բռնելով։ Այս գործին գլուխաւորապէս հոգ  
տանողը վսեմափայլ իրա փաշան եղաւ հիմակուան  
սէրասիրութեան պաշտօնէն առաջ առեւտրական ա-  
տենի տեսուչ եղած ժամանակը։ Այս գործը լը-  
մըննալուն պէս բարձրագոյն դուռը խրկուեցաւ որ-  
պէս զի անցը անցուի և հրաման տալու ըլլայնէ գոր-  
ծածուի։ Խիստ քննութեամբ նայուելին ետեւ այս  
գիրքը վեհափառ արքային բարձրագոյն հրամանա-  
ւը այժմեան առեւտրական առենի աեւսուչն խաւ-  
րուեցաւ որ ամիեւ ետեւ հոն տեսնուելիք գատառ-  
տանները այս նոր օրինագրքին համեմատ տեսնուի։  
Եւ ամեն մարդ մէջի օրէնքներուն հմտութիւն ու-  
նենալու համար քանի մը լեզուէ պիտի թարգման-  
ուի և հրատարակուի։ Արդէն բռնուած դատաս-  
տանները հին օրէնքներով տեսնուել և վճռուելու  
համար երեք ամիս ժամանակ տրուեցաւ և այս ալ  
ամեն օտար տէրութեանց գետպանատուներուն ի-  
մացուց բարձրագոյն դուռը։

— Անցեալ ուրբաթ իրիկուն արքունի սէնեկապետ Համիտ պէյը իւր պաշտօնէն զրկուեցաւ, և իւր աելլ արժանապատիւ Աելիմ պէյը յաջորդեց։

— Պաղպասյի տէրութեան երեւելի զօրապետ  
ներէն Պ : Օքիքը որ Փարփղի բաղմարուեստից  
դսլրոցին ալ տեսուչ էր, նցին տէրութեանը կողմէն  
գեասպանութեան պաշտօնով հսու եկաւ երկուշար-  
թի առաւօտ և երեքշաբթի օրը շոգենաւէն ելաւ  
առանց սովորական հանդիսի, որովհետեւ (Օման-  
եան մեծազօր տէրութիւնը գեռ Պաղպասյի հասա-  
րսկասլետութեան հաստատութեամբ չը իմացու-  
ցած թէ զինքը ինչ կերպով պիտի ընդունի : Ասկէ  
ետեւ պիտի իմազունէ այս գեասպանին ձեռօքք :

— Այսպեսնայիշեն ապրիլի 19 գրաւած նամակից մը  
այն կողմերուն վկայօք հետեւեալ տեղեկութիւնն

Ներբու ունիմք ։  
Աշխան ամիսներուն սկիզբները Խըզը Ձան բնակող քիւրտերուն երեւելիներէն Շահ Հիւսէին

ըսուած մարդուն տղայն Ալի պէկը և Պօգօխն թռ  
ուըն խալիլ աղջյն մեծազօր տէրութեան հաստա  
տուն հնաղանդութիւն ցըցընելով խնդիր բրած էին  
որ, այս ձմեռ իրենց կեցած գեղերը զօրք չորուի .  
այն պատճառ ելով որ գիւղին բնակիչները աղքատ  
են . տեղերնին քիչ է . ՚ի հարկէ նեղութիւն պիտի  
քաշեն : Ի՞անակին զինուորական ատեսնը ասոնց  
խնդիրը հաճութեամբ ընդունեց, որ միայն կէօ  
նալի ըսուած գիւղը երեք լապուր զօրք կենան մին-  
չեւ մարտ . ուրիշ գեղերը զօրք չխըրկուի :

Ոիւս գիւղերուն քիւրտերուն ասանկ խնդիր մը  
ընելուն պատճառը այն է եղեր որ՝ իրենց ընելու  
չար խորհուրդին մարդ տեղեակ ըլլայ . ասիկայ ետ-  
քը իմացուեցաւ : Առլոր ձմեռուան եղանակը պատ-  
րաստութիւն տեսնելով անցուցին, որպէս զի գար-  
նան ատենը մեծազօր տէրութեան բանակին դէմ  
դնելու կարող ըլլան . և մեծ պահոց առաջին շաբ-  
թուն յանկարծ ոտք ելան և կէօնալի գիւղին բա-  
նակը կոփեցին , բայց զօրքը լսա օրինի ամէն ատեն  
աշալուրջ և պատրաստ կենալովին՝ յարձակում ը-  
նող քիւրտերը խայտառակութեամբ ետ դառնա-  
լու և փախչելու ստիպուեցան : Վոով չհանդարտե-  
լով և այն անգամի աւրուելին լոկ դիպուած մը  
կարծելով երկու կամ երեք անգամ ալ անկէց ետ-  
քը յարձակեցան . բայց ամէն ատեն խայտառա-  
կութեամբ ետ դառնալու ստիպուելով հասկըցան  
որ մեծազօր տէրութեան կրթեալ և բարեկարգ զօ-  
րացը դէմ պատերազմնելու չափ ուժ չունին եղեր :  
Ծէ որ տէրութեան կողմանէ հրաման եղած ըլլար  
նէ մարդ մեռցնելու , այս խարդախ ապստամբնե-  
րէն մարդ ողջ չէր մնար . բայց թագաւորական զօր-  
քը այս ապստամբներուն խնայեցին . մարդու վեսա  
չեղաւ :

Ասոնց ապատամբութեան գործերը քչեցին մին  
չեւ Անատօլուի սպարապետ բարձրապատիւ Ուե-  
շիս փաշային գալը : Ասիկայ բանը իմանալով՝ Խը-  
զը զըլճանու քիւրտերուն վրայ շատ զօրք իրկեց ունի  
Ուուհամմէտ փաշային հետ . որ մէկ քանի աւուր  
մէջ գացին Որի գեղին վրայ . որ քիւրտերուն զօր-  
քըն ալ հոն էին : Ասոնք կրթեալ զօրքը իրենց վրայ  
գալը տեսնելուուն պէս ամեննեւին հակառակելու  
չվատահելով լեռը փախան : Յիշեալ բարձրապա-  
տիւ փաշային կատանենու պօլիսէն դուրս չելած  
աղդախնամ Արբազան Պատրիարք հայրը իրեն իմա-  
ցուցած էր որ Խըզըլճանու բնակիչները միայն ա-  
պրոտամբ քիւրտերը չեն . մեծազօր տէրութեան

Հնազանդ և հաւատարիմ հպատակ տաճիկներ և  
հայեր ալ կան . և ազաշեր էր որ ասոնք ալ ապրու-  
տամբներուն հետ խառնելով չպատժէ , այլ խնայէ :  
Բարձրապատիւ փաշայն Երզնկա հասած ատենը՝  
Երզնկայու առաջնորդութեան փոխանորդ արժանա-  
պատիւ Յովհաննէս վարդապետը քովը կանչեր , և  
Խոզը Ճանուու մէջ գանուող հայազգի բնակիչներուն  
որբանութիւնը և որպիսութիւնը հարցաքննելով  
հասկրցաւ որ երկու հարիւր տունի չափ հայ կան .  
ամէնքն ալ մեծազօր տէրութեան հաւատարիմ հը-  
պատակ . որ շատ ալ նեղութիւն կը քաշեն քիւր-  
տերէն , իրենց հաւատարմութեանը համար . նոյն-  
պէս շատ ալ տաճիկ կան : Ասոր վրայ բարձրապա-  
տիւ փաշային հրամանաւը յատուկ մարդ խրկուե-  
ցաւ . որ գացին առանց քիւրտերուն կարծիք մը  
տալր հաւատարիմ հպատակ գտնուող հայոց և  
տաճիաց իմացուցին բանը . որպէս զի քիւրտերուն  
խառնուելէն զգուշանան որ իրենց վնաս մը չդայ :  
Ասոնք ալ հնազանդ գտնուելով ամէն վնասէ ազատ  
մնացին :

• Քիւրտերը թագաւորական զօրաց առջեւէն փախչելով լերան մէջի այրերը (մազարաները) պահուեցան. բայց ասովլ բանս ըլքմըննալիքը խելքերնին կըտքելով ըրած խարդախութիւններնուն վրայ զըդ չացած ըլլալնին յայտնելու համար իրենց կողմէն երկու երեք հոգի խրկեցին, որ բարձրապատիւ ըստարապետէն թողսւթիւն և գթութիւն ուզեն : Այս մարդիկը նոր կիրակի օրը (ապրիլ 18) լըրզնեկա եկան. և որովհետեւ գիրը նոյն օրուան յաջորդ օրը գրտւած է, առանց պատքամաւորուէ ելքը ինչ ըլլալը յաջորդ նամակովս իմացըննել կը խոստանայ յիշեալ նամակին գրողը :

կիւլապցի ըստուած քիւրուերին ալ ոչ հնազանդել  
կ'ուղեն և ոչ ապստամբելու ուժ ունին . իրենց լե-  
րանը ձորերուն մէջ՝ վայրենի գաղանները իրենց որ-  
ջը մտածի պէս մոտած պահուած են :

Եւրոպայէն այս շաբթուան մէջ հոս հասած  
լուրերը ասոնք են :

Ղատինացւոց մայիսի 10ին Փարփղեղած ազգային  
ժողովին մէջ հինգ գլխաւոր անդամը ընտրուեցան  
որոնցմով պիտի բաղկացուի նոր առժամանակեաց  
կառավարութիւնը :

Քուէարկուներուն թիւն էր 794: Պ. Աւակու

կը պայմէին ինչ ատեն այրը իր գլխուն եկած թշուաւութիւնները կը  
նսաւէր կը պատմէր : Հաստ անդամ անսնակ ժամանակ՝ տաւն կուգար որ  
կինը անոր գալուն ամեննեւին չէր յուսար . ու անհնարին լալ ու ողբի  
մէջ գտնրվելու ատեն անոր գալը տեսմալով կակցն կը ծննար իր ար-  
ցունկները ծածկելու ու միշտ զուարի՛ ու խնդում երեսով կ'երեւար  
անոր առջև :

Ծախըքենին կարգըցնելու համար . իբևայ Ամանտա անունով մեծ աղջկինին խրկեցին մեկ պատուաւոր երկրագործի մը տուն . որն որ իբ աղջկի ծառայցին հետ ամուսնացած էր : Ամսնտա իր գարնամայցին ծաղկեկ հաստին մէջ՝ սրանցիւթ գեղեցիկո թիւն մը ուներ ու միշտ աղջտալի ցաւերլով կը հաւաքէր իր հօրը թշուառ վիճակին փայ , նոյն մի-

չցին հետեւեալ արկածքը սաստիացուց իր տրտմութիւնը ու ցաւալի իւղանութեանց խորխորատը ձգեց զննքը:

Այս մարդը որ բաւական ալ հսկայ էր, ամենեւին կրթութեան  
ու՝ քաղցրավարութեան նշաններէն զգկրված՝ կրօնից ազատութեանը  
փափաքելով միշտ կը պարասաւէր ամուսնութեան որբազնն առհմանա  
դրութիւնները և միտքն ալ բոլորպին խարդախ էր: Անեղ Ա  
մանսան չի կասկածելով բնաւ անոր միտքը դրած զարդալի խորհուրդ.  
ներէն: շատ ցաւեցաւ իր թշուաւութիւնը հետզհետք բարդը վեռուն:  
Մէկ օր մը երիտասարդը երկրագործին տունը եկաւ. Օրինորւ  
գտնալու համար, տեսաւ որ կուլյա, վասն զի՞նոր լուր էր առեր թէ  
իր հայրը ամէն մէկ ունեցածներէն զգկրվէն ետքը մինչեւ զի՞նքը բան

**Անհար** է արդարեւ Ամանտայի գուռն շըռնշենը սոսորագրել։  
Երբ աեսու որ անոր ըստած առաջարկութիւնները ընդգեէմ օրինաց ու  
պատուց էին ուստի կորսնցուց իր բարսր ունեցած յայսը ու ամենեւէին  
չէր կրնար բերանը բանառու ։ Վերջը մեծ բարկութեամբ քաշուելով  
գնաց ծածկը վեցաւ սենեակի մը մէջ, նոյն միջոցին տարիածուն յետա-  
գայ Նամակը իրեկե խիշոյն Օքիորդին հօրը :

“ Φαιρόνι .  
η Λυκήρι φοιτ. θεσπιανούθεων φίλοις ακηρ., οι πατούλωρικές φοιτ. αγαγ. χρήσιμων. ορ. Κεφάλη σύνδριψης ήτοι απρεπτού πλησιών. απλέντι μάλιστα των παραγ. θεωρητικών. θεωτικών διεργών φύλαρηποιού συναπαντησιακέων επιστρ. απ. αγριδίμων αγριών ήτοι

զութենէտ ազատվելուն բոլըր ծախքն ալ ձեր հանգ տուութեանը համար կ'ընեմ. միայն թէ արժան կը դատիմ ծանուցանել ձեզի որ անոր հետ իրօք ամուսնանայու միտք չունիմ. դուն ալ քու օդուուդ ձանշալու բաւականութիւն ունի նէ ապահով և մ անշուշտ որ պիտի բրն-նադատեն զինքը իմ կամքիս հնազանդ ըլլալու և այս յաջող առարկայու ոչ միայն քու ու բոլըր ընտանիքիդ, հազար նաև բուն իրեն երշանիկ ըլլալուն ալ պատճառ պիտի ըլլայ :

տեւեալ օրը վերստին  
Նամակը գրեց :

“ Սիրելի զաւակո .  
“ Քու հայրդ ու ես ընկալանք մէկ պարսի մը գրած նամակը ,  
որպէս թէ զքեզ սիրելը անսանի առաջարկութիւններ ալ ըրեր էր ո-  
րոնք որ արդարեւ բարորոցին մէր կամացը դէմ ըլլալէն ՚ի զատ թշուա-  
ռութիւններ ալ ծանրացնելու , ու հիմակութնէ աւելի յետին թշուա-  
ռութեան մէջ ձգելու առիթ պիտի ըլլան : Ի՞նչ կը կարծէր արդ օք

ին ելաւ 725 : Պ. կարմիր թամբսին , 715 : Պ .  
Ա տրիին , 702 : Պ . | ամարթինին , 643 : Պ . | էտրիւ  
Ո յօլլէնին , 438 : Պ . թամէն , Պ . Ա տրին , Պ .  
| ամարթինը և Պ . | էտրիւ - Ո յօլլէնը գործադիք  
պաշտօնեաց անուանեցան :

— Փարիզէն նցյն ամսոյն 12 ին թելէկաֆոլ  
կ'իմացունեն որ յիշետլ չորս գործադիր պաշտօն-  
եայները նոր կառավարութիւննը հաստատեցին և  
այս կառավարութիւննը գլխաւորապէս հետեւեալ  
անձինքներէն բաղկացուեր է :

Արդարութեան առենի տեսուչ Պ. Քուէմէօ :  
Արտաքին գործոց պաշտօնեայ Պ. Ժիւլ Պասթիտ :  
Պատերազմական գործոց պաշտօնեայ Պ. Շառաւ :  
(Այսոր պաշտօնը հաստատուն չէ) : Օովլոյին գործոց  
պաշտօնեայ Պ. Բարդի : Ենրիխին գործոց պաշտօնեայ  
Պ. Արքիւր : Հասարակց կրթութեան առենի  
տեսուչ Պ. Քառնօ : Առեւտրական առենի տե-  
սուչ Պ. Ֆլորժն : Կրօնական գործոց տեսուչ Պ.  
Պէթմօն : Եկամուխց պաշտօնեայ Պ. Տիւքէռ :  
Բարքարապէտ, Անդր Քը Քառն Պ. Վառասդ : Ասոի-  
կան Պ. Քոսլարիէր :

— Եւաբօլիքի բառ-լամենուը մայիսի 15 ին պիտի բաց-  
ուէր : Կայսեր ամսայն 14 ին՝ Կաբօլի քաղաքը մէկ տր-  
խուուր կերպարանիք մը ունէր . ականջէ ականջ խօս-  
քեր կը պըտըտէին . կ'լսէին որ կառավարութիւնը  
մէկ բան մը ընել կը մտածէ , որով հիմակառան կեր-  
պը վերցընէ , և հին ժամանակի բաձարցակ ինքնա-  
կալութիւնը նորէն հաստատէ : Ուրիշ կողմէն ալ  
կ'լսուէր որ վաղը հասարակութիւնը ոտք պիտի եւ-  
լէ կառավարութիւնը բանադատելու , որ թագա-  
ւորը 1820 ին առհմանադրական կանոնները ազդէին  
չնորհէ : Բայց հասարակօրէն ամենուն վախը այն էր  
որ փաղուան օրը ազմուկ պիտի ելլէ . որուն ծայրը  
և վերջը ուր երթալիքը չի գիտցուիր :

Հասարակութենէն քանի մը հոգի ըլլալիքը  
գիտեալով 14 ին իրիկուան գէմ սայլերովի և փաղցին  
խռովը մէն քակուած քարերով տեղտեղ մարտկոցներ  
չնեցին . իրենք ալ այն մարտկոցներուն ետեւը կե-  
ցան իրենց վէճիքերով չեն . և գիշերը անամի անցու-  
ցին : 15 ին Առառուանց կառավարութիւր գիշերուան  
եղաներուն ամենուն ալ տեղեկանալով զաւիցերցի  
զօրաց գունդերուն հրաման ըրաւ որ մայրաքաղա-  
քին երեւելի տեղերուն տիրեն . և թէ որ բըռնա-  
ցողներ գտնութին նէ՝ մարտկոցներն ալ վերցընեն  
սաստիկ զօրութիւ : Այս միջոցին՝ լածառածիներուն՝  
բնակած թաղերը մարդիկ խրիստեցան . որ ասոնք  
յորդորելով հանեն ոբանակ հաւաքարմութեան գործ  
կատարելու միջին վիճակի քաղաքացւոց վրայ , որ  
քաղաքապահ զօրաց մեծ մասը ասոնցմէ քաղկա-  
ցած էր : Հրամանը շուտ մը կատարուեցաւ : Օու-

Եցք էրցինես ըլք իրենց զբացուած տեղերուն տիրելէն  
եաբը սկսան մարտիկցներուն հետ կռութիւն:

19. 11. 1911. — 1911. 11. 19. — 1911. 11. 19.

1 Լշջծառնի ըսուածներուն՝ Նաբօլի բնակիչները պիտու անագդ մերպուած մարդկին են. որ քաղաքին մէջ իրենց բնակութիւն չեն կը նար ունենալ, մէծ ողներուն զըստնելուն քովի խորչէրը քանի մը իւղի ձգելով հնմ կը կենան, շատր քաղաքին մէկ ծայրը վաններու տակ խեղջ կեալիք կը վարեն. բայց հասարակօրէն շարագործ, աւազակ և խոսովար մարդկին են. անանի որ՝ թագաւորը ազգին ասպասակառ թիւնը զարգելու որբան ծանր կերպով հարկադրուեր նէ՝ տանց ձևորն տուութեան կարօտ ըլլալը իրեն մէծ անագդութիւն էր, Ըսածներէն կը հասկցուի որ՝ այս լածճառնինքը՝ Օսմանեան երկիրին հասան առաջաւեց ըսուած թշուառ շարագործներուն հետ շատ նմանութիւն ունին, քան թէ վահանչներուն հետ:

սյդ բարբարոսը . թէ իր ծնողքը՝ իրենց թշուառութիւնը տնօրինելու համար իրեն չար նարասակին կետեւելով՝ կը հաջին գուցէ կամոյ ա կամայ իրենց ամենասպիրել զաւակիը առանի մէկ գալանի մը ձեռք յանձ նելու : Արդարեւ ամենեւելին զաղիքը ու մարդկութեան ասհամանի գուրս եղանակ մըն է որ մէզի առանի առաջարկութիւններ կ'ընէ անանի մէկ ժամանակ մը՝ որովէս զի այս չքաւոր կ'եանքիւնուս մէջ ստիոզվնիք որ և իցէ բանի մը հաւասարութիւն տարու :

Բայց միշտ անկեղծ սրտիւ ահա կը ծանուցանեմք զի՞ որ մեր վերայ ամենեւին չե հոգաս, միայն այն մարդուն խարեւբայ դարանքներէն հեռու կենաս, որ քայլ անցազթ առաքինութեանդ գէմ մարտնչելու ելաւ, կրիկն կ'ըսեմ, տաճենեւին չե մէղքընան մէզին. մեր պիճակը քու լասածիդ չափ այնքան թշուտառ չե, և կը յուսասմ որ օրէ օր գործերնիս ալ կը յաջողի, ու այն ժամանակը քեզի ուրիշ նոր զուարձակի լուրեր առ են աւելի:

Այս տեղունամակությունը միշտ գիտեր ինչպէս եղաւ, որ քեզիվ զուրցեցին թէ մեր գործերը պիտի սկըսին յաջողութ, երբ քեզիվ կը գրէի, յանկարծ մէկը ուժգնութէ կամ զուռը զարկաւ, մեծ ըստ պահանջման համար հօրդ հին պարագի մը գումարը. Ահ, ամեն բան տեղին ՚ի տեղը չէմ ուղիւր գրել այս տեղու, արդէն շատ օրէ որ ասանել խեղզ միջնակի մէջ կ'ասպիր. ինչու որ ձեռքբերնիս եղած կը տոր մը բանն ալ բոլոր քու թշուառ. հօրդ իսկեցինք, սիրտի լսա արդարեւ եթէ մտածես, թէ ուր է հայրդ, ո՞ր ցաւալի որմերուն մէջ կը գտնուի առ այժմ. բայց ասպահով եղի՞ր որ քիչ օրէն պիտի գտնայ երանակ թէ ինչ.

**Այս** Պարտօնին գրած զալբակի նամակը՝ շատ պիտի վերառութէր իր սիրող, բայց իրեն ամենեւին յայտնած չեմ մինչեւ հիմա։ Այս աղ գիտցած եղիք, որ ուրիշ բնկեր մը չունիմ առ այժմ, բայց միայն փոքրիկ սիրասուն Մարիամը, որն որ քեզի նամակ ուռած ատենա ան-

կոյսներուն գլուխվը կ'ըլլար , լածառածիները կառավարութեան կողմէն յորդորուելով և խումբ մընալ զուիցցէրցի իրենց օգնական ունենալով վաղեցինքն քաղաքապահ զօրաց քանի մը մանր խումբերու վրայ . որ մայրաքաղաքին քանի մը տեղերուն ափրածէին : Կյանհեասյն քաղաքապահ զօրքը մեծ թմբու կը զարկին , ( որ ամէնքը մէկ տեղ ժողվուելու նըշան է ), արտօրնօք ամէնն ալ զէնքի վաղեցին . բայց չի յաջողեցաւ . որովհետեւ լածառածիները բռնի տուները կը մտնէին . որու քով հրաղեն գտնէին նէնզէնքերը ձեռքէն կ'առնէին . և քիչ մը հակառակութիւն գտնէին նէ կ'ըսպաննէին : Այս գաղանէները այն ատենը առիթ գտան յափշտակելու և կոտըրածելու ինչ որ ձեռքերնին անցնէր նէ . կընի մարդիկ և ծեր և տղայ և կաթ ուտող երեխայ բըսնածնուն պէս պատուհաններէն վար կը նետէին :

Այս միջոցիս աղջային պահապան զօրքը՝ որ զինուորական թմբու կին ձայնը լսեր էին , ժողվուելու սովորութիւն ունեցած տեղերնին կը վաղեցին և եղածները տեսնելով՝ արիութեամբ գիմեցին վըրէմինդրութիւն ընելու այն կոտորածներուն որ կառավարութիւնը հրամայեր էր ընելու , և անկէց վարձք առնող չարագործները ՚ի գործ դրեր էին . Կյանդը ամսոյս 15 և 16 օրերը կը շարունակուեր : Այնդ շմօ բերդէն ուումբ ( խումզարա ) կը նետուեր այն ժողվութքին վրայ , որ իրենց թագաւորին ըրած երդմանը հաւատացեր էին : Ամէն տեղ խառնակոծումէն և կոտորածէն զատ բան չէր աեննուեր :

16 ին Պոտուանց քանի մը յարգի քաղաքացի  
ներ ազգին կողմէն պատգամաւոր դաշին Քասդեւ  
լամառէ, փռանսոզդի ծովապետ Պ. Պօտէնին աղաւ  
չելու, որ իր նաւախումբով այն տեղերը կը կենաք  
որպէս վի Նաբօլի երթայ խել մը քաղաքացիներուն  
ինչքը և կեանքը պաշտպանէ, որ սոսկալի և գար-  
չելի և անլուր չարութիւններու տեսարաններ ե-  
րեւցրնելու համար թագաւորէն գրգռուածած խել  
մը ցած մարդոց կատաղրութեանը տակը ինկած է:  
“Օտվապետը հաճութեամբ ընդունեց այս պատ-  
գամաւորներուն աղաւչանքը, և գէպ ՚ի Նաբօլի ճամ-  
բայ ելու: Հոն հասնելուն պէս թագաւորին պա-  
շտին առաջը երկաթ նետեց. և իր կողմէն մարդ-  
խրիեց ցամաքը հրաման տալով կառավարութեանը  
յարդորելու, որ անօրէն բարբարոսութիւնը վեր-  
ջացընէ, թէ որ այս մարդիկը կառավարութեան իր  
կամքը յայտնելուն պէս նոյնհետոյն կոտորածն ու-  
յափշտակութիւնը չի դադարի նէ՝ թագաւորին  
պալատը. և բերդերը ուումբի (խումագարայի) կը  
բռնեմ, և երեք հաղար հոգի ալ ցամաքը կը հա-  
նեմ բաւ:

Այս լուրս կոստանդնուպօլիս բերող շագենաւը ձամբայ ելած ատենը բանը այս աստիճանս էր բայց ասկէց քանի մը ըսպէ առաջ գիտցուած էր ոթագաւորը 1820 ին սահմանագրութիւնը ընդուներ է, սակայն ազգը ուսք կտիւեր էր, և կ'ուզելոր թագաւորը իր թագաւորութենէն հրաժարի Զայն մըն ալ կը պըտըտէր որ թագաւորը զարնուել մընեն է :

Այս երկու օրուանս առաջին օրուան կռուցյանց զուխցիքները կորսրեցուցին 14 զինուորական հրամանատարը,և 250 զինուոր։ Ժողովրդեան մէջ չէն մեռածներուն և վիրաւորուածներուն համբանեքը հազարներով եղաւ կ'ըսեն։ Մշտագէլլա ձեւներայր ծանր մէրքը առաւ կ'ըսեն։

Դադար իմ աչուրներս կայնէք կը նայէք սդարով իր խեղճ քոռազ վայ ու երբ տեսաւ թէ բոլը այս ձայնէրը քեզի համար են, ինձի զուրցեց որ նկը հասկըցեր և քու աղջկ վիճակի մը մէջ շըլլար-»  
Բայց մի կարծէր, որ այս խօսքերը աւատարկելովս, առաւել ևս ցաւակից ընկը կաւզել քեզի. ոչ, բայց միայն այս է քեզ իր աղաւանքս որ անխոհեմութեամբ չըլլաց թէ մեր թշուառութիւնը ուրիշ զարդար կոդէմարտ պակասութեամբ մը սասանկացընես, վասն վի քանի որ այս աշխարհիս մէջ եմք սկիտք և որ քաջութեամբ տանինք որ և իցէ անակնկալ թշուառութիւն մը, ասդաւ նինելով միշտ վերըն գերադայն նախահնամն թեկան ու ես ուսութեամբ կայու և այսու ու

սախաբանականիթեանը որ իր զօրութեամբը կարող է անցառոր թշուառութենէ մը զմեղ աղասաւել միշտ միշտ որ եթէ քու անմեղաւթեանդու առաքիթի բարուցք փոյզ հասաստ մնաս . քանի քանի . . . :

Աստուած պահէր քեզիլ սիրասնունդ զաւակիս ո:

որ պատշգամբէ մը նշան առնելով հրապէն պարպեր  
էր ասոր վրայ : Քանի մը լածառօնի բռնի ասոր  
տունը մանելով այս քաջասիրտ կինը պատուհանէն  
վար փողօքը նետեցին :

— Երեքշաբթի օրուան Խալասի շոգենաւով  
լուր առինք որ Նէմցէի կայսրը օր առաջ պատրաս-  
տութիւն տեսնալով Վեննայէն փախերէ, ետեւէն  
իսկոյն մարդ հաներ են նէմցէները պատճառը իմա-  
նալու համար. կայսրը միսյն այլչափ պատասխաները  
է լոկ բանիւ թէ ես ասկէ ետեւ կարող չեմ կա-  
ռավարելու տէրութիւնը : Կայսեր բռնած ձամբան  
է գէպ ՚ի Աքլաւաններուն պանք զինքը շատ կը  
սիրեն :

— Ա եննայի մէջ դանուած պանչանելը այնչափ ըստ  
տակի նեղութիւն ունին եղեր որ, բնաւ ամենեւին  
արծաթ ֆիորին չեն հասուցաներ կոր իրենց պարու-  
քերուն, այլ պանչան նօթա կոչուած թուղթերէն կու-  
գեն հասուցանել անոնց ալ երեսը նայող չիկաց-  
թէպէտ այս ստակի նեղութիւնը հոս ալ կայ որով  
հետեւ ամէն փօսթայի միլիոնաւոր զուռուշի ուսկի  
կը խաւրեն Եւրոպա տեղսց վաճառականները փո-  
խանտիտգրի տեղ, բայց ուրիշ տեղերուն հետ բազ-  
դատելով մենք մեր վիճակէն գոհ պիտի ըլլամբ :

— ՚ոյն խալասի շորենաւովը այս ալ կը գրեն որ  
թէ Խալաս և թէ Խալահիլ սաստիկ տիրեր է քու-  
ռա հիւանդութիւնը և կառախարութեանը կողմէն  
մէծ զգուշութիւն կայ ուտելիքներու վայցով. ա-  
ռով կը յուսացուի որ քիչ կատրած ըլլայ :

— Ոտուաստանէն ըստակ դուրս ելլալլ բոլրու վին արդելուած է , ուստի սահմանագլուխներէն դուրս ելլողներուն վրան կը նայուի կար , որպէս զե 50 ժողովունէն աւելի չի դանուի էն շատրւ :

ԱՐՏՈՒՐԻ ՀԱՅԵՐԸ

**ԳԱՂԱՎԵԱ:** Այս տարի ցորենը մկիզքները աշուատ ըլլալ կը ցցընէր . բայց գալնանս մէջ տեղանունակ առատ անձրեւներ գալսվ փրատեցան . և հասարակութեան սիրութ վախ մըսնել սկըսու : Տանուորները որ իրենց ապրուստ ճարելու համար բանելու բան գըտնելու ալ գ.ժուարութիւն կը քաշեն , երբ տեսան որ մէկ շաբթօնան մը մէջ հային և ալիւրին գինը վիր ցաթկեց , տեղանուովութիւններ հանեցին . առաւելապէս հօմանիշու ըստւածներուն դըրդմամբը . որ ամէն բան հասարակաց ընել խորհնելով կ'ուղեն՝ որ հարուստները իւրենց ինչքը ինչ որ ունին նէ դուրս տան , որ հաւատար չափով ամէնուն բամենուի :

|| իմօժք քաղաքը հացագործ մը ալիւրի վաճառաւ կանէ մը ալիւր ծախու առնել կ'ուղէ . հացագործին համար կ'ըսուեր որ ձեռքբէն ստակ առնելը դժուար է . ուստի վաճառականը ալիւր առձեռն գրանիլ ( փէշին ) կը ծախեմ կ'ըսէ : Հացագործը բանուարներուն կը բողքբէ . անոնք ալ կը ժողվուին ալիւրի վաճառականին առաջանան կը կոխեն , մէջը գրտածնին կը յափշտակեն . թէ որ քաջաքին գլխաւորներէն Պ . Պաք մէջ չմտնէր նէ՝ վաճառականն ալ կաոր կաօր կ'ընէին : Վնաս մը չդըպցուցին ալ նէ բռնեցին . հասարակաց դրին-թէան ըսուած ատեանը դատաստանի կանչեցին . և հոն դատապարտեցաւ որ վեց տմիս բանալ կենայ , 10,000 ֆռտնիք տուգանիք տայ . և անկէց ետքը մէկ մըն ալ ալիւր առնել ծախելը անոր արգելուած բյալ :

գեց մեծ ուշադրութեամբ , ովն որ իր նեղութենէն ու այս բանի վկայ զարմանքով մը հարմիշը էն առաւել ուժգնութիւն մը տուածէր իր գեղեցկութեանը . և երբոր սկզբան արցունք թափէլ . նոյն մի ջոցին ինքն ալ չի կրցաւ անոր արտամութիւնը տնմիթիմք ձգելու . ուստաւ որ ինքն ալ բացաւ կարդաց այս նամակը , մայսի թէ սրտանց զգալով որոշեր է իր առաջնարկած սիմանակը ու միտոք գրած ան վայէլ խորհուրդները ուղղէ : Ընթերցաղք առաւել ուրախ պիտի ըլլան անշուշտ հետեւեալ նամակը տեսմալով որ ինքը Ամենասոյնին մօրը խոնեց է :

“Այսօր մեծ ամեն՝ կ'զգամ իմ չափաղանց սիալմնացս համար ու կը դատեմ՝ որ բոլորովին անարժան եմ ներսալամութեան, ինչ երեսով պիտի համոքձակիմ այսօր այս նախակը առ ձեզ ուղարկել, ևս անենեւին միտք չըսնէի ձեր թշուառութեանց վրանդը եկելցինել. միայն թէ ինքը զինքս չի ճանշնալով ու ապաւում յանդդնութեան ոդի մը սրսիս մէջ տիրելով այդ պակասութեանը տէրը եղայ: Ուստի այսուհետեւ ձեր զաւակն եմ, ու վիճակնիդ ալ այսուհետեւ երջանիկ պիտի ըլլայ. քանի որ Ամանառա ձեր աղջիկն է, և կըյօւասամ որ այս բանիս ամեննեւին արգելը մը չի պիտի բռայ Տիկին, քանի որ օնինսառ

մրմ ասած երկու արդյունք ուղ չի պիտի ըլլայ Տիկին, քանի որ օրինացը որբազան լուծին հնալավանդ է մ' ունէ :

Այս նամակը իրկեց իր ծառաւային հետ, ու քիչ ատենէն ինքն ալ քաղաքը գնաց իր աղնուական խորհուրդը կատարելու համար, որով Ամսնատային հայրն ալ կրցաւ իր անշաղող դրոքերը կարգաւորել. վեր ջաղէս այս Պարոնիլ Սիբասնունդ. Ամսնատային հետ ամուսնանալով ոչ միայն ասանի երեւեկ ընտանիքին առաջն երջանկութեանը պատճառ եղաւ, այլ և նիգն ալ օրինաւոր աղքական ու ոդդեփիր եղաւ ասանի մէկ առաքինի գերդաստանի մը :

Ավելին գաւառնին բանուորները ալիւրին սղութիւնը տեսնելով, և լսելով որ շատ ալիւր կը տանին Պէտքիքա ծախելու համար, շատուոր մէկէն առանց մէկէ մը հրաման առնելու սահմանագլուխը Պէվ լսուած քաղաքը գացին . որ սահմանէն անդին ալիւր անցնելու թող չուան : Քաղաքին բնակիչները այսքան բաղմութիւն մէկէն ներս առնել չուզելով գէմերնին ելան . հրացաններ սլարպեցին . բայց միայն աչք վախցընելու համար . ետքը երկու անգամ վրանին յարձակեցան . չկրցան ետք գարցընել : Ադդային սպահապան զօրքն ու մաքսի գործակաները հարկ սեպեցին կրակ ընել այս բանուորներուն վրայ . որոնցմէ 12 հոդի վասնդաւոր կերպով զարնուեցան . երկուքը մեռան . և շատը վասնդի մէջ են : Ջուռմի քաղաքը բանուորները ցորենի վաճառականի մը նալլալ կոխեցին , որուն համար համբաւ հանած էին որ որքան ցորեն գայ նէ ինք կ'առնէ որ ուզած գնուլը ծախէ : Վարդը նաղաղան գտնուած ալիւրը ամէնն ալ անոնց տալէն զատ կէանքը աղաւուելու համբայ չուաւ :

Անապատ մէջ կ լինան :  
Ո՞չէ Առաջկուց խօսացած էր որ բնաւ բանէ  
ըստ վախսնալսվ աղասո համարձակ Խնկիլղի կառա-  
վարութե դէմ պիտի գրէ . հիմա որ պիտի չկըս-  
նայ գրել նէ՝ կը ծանուցանէ որ գրածները տպելու  
համար տպագրիչը չկըսնար եղեր հաճեցընել : Ասոր  
որ առագելու ասանկ համարձակախօս ըլլալուն համար  
ունող շատ կ'ըլլաք , կ'երեւի որ ասկէց ետքը առ-  
ողը կը քիչնայ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Պատեհի զքսութեան մշջ  
Հէրեր և Շգրուվ անուն մարդոցը՝ հասարակա-  
կետութիւն ընելու մորով հանած աղմուկին առ-  
էց առաջ պատմեցինք : Կոռալվարութեան զօքքը  
ուժով փրթերով Հէրեր փախա : Ըստ ուս անան-

կուտսակից վաստելկած էր . անանկ որ՝ անոր փախչելով այն երկիրները չհանդարտեցան : Քօնսդանս քաղաքին մէջ ապրիլ 14 ին ստորին աստիճանի մարդկեկ և բանուորներ՝ զէնքի տեղմանդաղդործ կ'ածէին , և հասարակապետութիւն կ'ուղենք ըսելով կը կուռէին . քաղաքապետն ալ բըռնելու խօսք ըրին , բայց ՚ի գործ չդրին : ՚իշն առտուն պատերազմական թմբուկը զարնուեցաւ . կառավարութեան թշնամիները , որ միայն 50 հոգի էին , անոնց մէջէն ալ 12 ը միայն ինչ-դէնի ունեին , ուրիշներուն զէնքը մանդաղէր , Հէքէրին զօրացը հետ միանալ կ'ուղենք ին . ուժովին և բանական գործքերով հասարտկաց աչքը անանկ վխիցուցած էին , որ որկեց որ ժառարագ կամ վառօդ ուղենին նէ՝ մարդ չէր համարձակէր չէ ըսելու : Հէքէրին ուր ըլլալը յայտնի չէր , իրենք ալ քաղաքէն ելան Ուստօֆձէլ և Ծդօքախ երթալու ձամբան բւնեցին :

Ապրիլ 15 ին , Հէքէր ընի ըլլանակ ըսած գաւառին ինչէն քաղաքին քովերէն 200 հոգիով կէյսինիէն գնաց : Գացած տեղերը յայտարարութիւն կը հանէ , հասարակապետութիւն կ'ուղէ . շրջակաց տեղերուն բնակիչները ասոր գէմ դնելու համար պատրաստութեան վրայ էին :

Ապրիլ 16 ին Քառլուու քաղաքին կառավարութեան ատեաննէն գնուալ հրաման ելաւ որ Հէքէր և ընկերները ուր որ գըռնուուին նէ , տեսնողը և ձանչցողը ովլ կ'ըլլայ նէ ըլլայ , բըռնել տայ և կառավարութեան ձեռքը յանձնէ . կամ գոնէ տեղը կառավարութեան իմադրինէ :

19 Ին , Քօնադանս քաղաքին բնակչաց .մէկ մասը հասարակապետութիւնը ըրին քաղաքին կառավա-  
րութիւնը , և Պ . Հէքէր անուն մէկը նախագահ  
ըրին , որ քաղաքին հոգաբարձութեանը տեսուչն  
էր : Պատէնի օրինաւոր կառավարութիւնը ասիկայ  
իր պաշտօնէն ձգեց և գատաստանի կանչեց : Այն  
օրուանի հետեւեալ գիշերը (Օֆէնպուրի քաղաքն  
ալ հասարակապետութիւն եղաւ , բայց մէկ գի-  
շերուան համար . որովհետեւ միւս օրը առաջն  
կառավարութիւնը ընդունեց և հնազանդութեան  
տակ մտաւ : Այս (Օֆէնպուրի լուրը աւելի ըո-  
տութեան կարօտ լուրի մը պէս կը պատմուի :

20 Ին , Պատէնի և Հէսսէի զօրքերը Քանատէրն  
քաղաքին քովիշը ապատամբներուն պատահէլով , ո-  
րոց զօրապետն էր Հէքէր , պատերազմի բռնուե-  
ցան : Կառավարութեան զօրաց զօրապետը Պ . Քա-  
տէրն , կրուց մէջ մեռաւ , բայց ապատամբները  
յաղթուեցան և փախան : Հէքէրին ուրիշ ընկեր-  
ները Շգրուվ և Վայշօր , որ Վ իէզէնթալի մօտ  
իեցած էին իրենց մարդոցմնլը , ասոնք ալ փախչե-  
ռու ստիպուեցան : Վ էհէր քաղաքը նորէն մէկտե-  
շցան և կառավարութեան զօրաց պատերազմեցան ,  
քսան հէսսէցի և տասն և հինգ հոգի ալ պատէն-  
իցի զօրք վերաւորուեցան , երկու հոգի ալ մեռան  
պատամբներէն ալ ութը հոգի գերի բռնուեցան :  
Զօրքը ապատամբներուն ետեւէն ինալով Ալէխոդա-  
ւաւ և Հայնէն գացին . Շգրուվ և Վայշօր նորէն  
Վ իէզէնթալի քով եկած էին . և հազար հոգի մը  
այցին . զօրքը անոնց վրայ կրակ ընկելով անկէց փախ-  
ցուց , որ նորէն Վ իէզէնթալի ներսերը և Վ էհէր  
ացին :

23 |ն իմացուեցաւ որ ապստամբները Ուէն գե-  
ռը անցեր Են , չկրնալով այն կողմերը կենալ : Եղած  
ուիւներուն մէջ պատինցիներէն չըրս հոգի մեռած  
+ 15 հոգի ալ վիրաւորուած կայ . ապստամբներուն  
որսընցուցածը թէ մեռած թէ վիրաւորուած 70  
հոգին եվել կ'ելլին . 15 հոգի ալ գերի բըսնը-  
ւած Են :

Նցն օրը 600 ի չափ ապստամբ՝ Պատէնի Պյուսյ-  
լուրի քաղաքին մօտեցան, զօրքը ասոնց դէմ ելաւ-  
ր դէպ ՚ի լեռը քախցուց ։ Խթիկուան ժամ 9 ին  
ժամ 3) ատենները թնդանողի և հրացանի ձայ-  
եր կը լսուէր։ Քաղաքին մէջ գտնուող ապստամբ-  
երը զօրաց դէմ քաղաքին դռնները գոցեցին. բայց  
որք զօրապետը ըստ որ քաղաքին վրա ուումը

Հերակալու ըստ որ քաղը բայց կը սուսպի  
խումագարա ) կը նետեմ և կը կործանեմ, բանալ  
արկ եղաւ : Հերէր ձայն հաներ է Թրայպուրիի  
Աշխ, որ եղայրը Օռուից երիի Պալքաղաքէն իրեն  
ըրեր է թէ ալ ասկէց ետքը այդպիսի բաներուն մի  
տառնուիր . ուստի ինքն ալ ետ պիտի քաշուի եղեր .  
ուստ ըլլալլ գիտնալով ամէն մարդ վրան կը խըն-  
ար :

Հերէր որ քանի մը օր է երեւան չկար, իմաց-  
ւեցաւ որ Օռուից երիի կողմը անցած է . բայց  
իշտ ուր ըլլալլ չէին գիտեր : 24 Ի՞նչ Դաշտային  
աւ ռաւ առ ին ինչուաւ տեղին մօտեզ տեմու է

աւ, հետն ալիսելմը Օուիցցէրցի զօրք ունենաւ, բայց քիչուոր և տկար էին։ Կ'երեւի որ Վրայութիւնի գիպուտածին լուրը առնելով սիրտը կոտրած լը։

26 | ն ասկոտամբները խումբով շումինեն քա-  
ռական օրենք է պատճեն անդամ ու այս այն կա-

զի զօրքը ասոնց զէնքը ձգել տուաւ . ահանկ թող տուաւ որ անցնին :  
Քառլսուու քաղսքին բնակիչներէն հաստրակա պետութեան կուսակից եղաները երբ որ Ֆրայ պուրկի կուուայն պատմութիւնը լսեցին , քաղաքացիներէն զէնք ուղեցին , յայտնի ըսելով թէ Հեքէրին զօրացը օգնութեան երթալու կը պարտաւորին . դրօշակ մը ունէին . և մէջերնուն երեք հօգի ալ մանդազով զինած էր : Քաղաքացիները մէկ եղան . մէնք ձեզի զէնքը չեմք տար ըստին . կոխւը սասա կացաւ . ապստամբներուն դրօշակը պատրատեցին . մանդազները կոստրեցին . և ապստամբները փսիցցին : Դիշերուան պլաբառող սրահապան զօրքը շատցաւ . և հրատարակեցին որ՝ իրիկուան յամ տասնէն (4 էն) եաքը ով որ փողոցները տեսնեն նէ կը գարձնեն . չնազանդողն . ալ իւ-ֆէնկի կը բըռնեն կը մեռցընեն : Քաղաքը այս կերպով հանդարտեցաւ : Յաջորդ օրը (ապրիլ 24) , որքան դբսեցի բանուորներ կային նէ՝ ամէնն ալ քաղաքին մէջն դուրս վըստնաեցին . հասկընալով որ ասոնք դըրացիներուն դլառուն տակէն ելած բաներ են :

ւաւածը , հետո 30 հոդիկի մը չափ գէրմանացի ունենալով , որ Պօռնշդէտ զօրավարին իշխանութեան տակը կառավարութեան զօրաց դէմ պատերքաղմեր և յաղթուեր և յրուեր էին , ապրիլ 28 ին Ջռանեսի Հ գրասպուրկ քաղաքը հատաւ : Մասաւածները ամէնն ալ անփիտան և ոչինչ եղած են : Պօռնշդէտի զինուորները վուրդէմպէրկցի զօրաց դիմացը երկու կրակի մէջ կիսալով ջարդուբուրդ եղան անփրնայաբար : Կըսուի որ Պօռնշդէտ ինքն ալ պէնիւով զարնուելով մեռաւ : Ահա քանի մը շարթուան մէջ ասանկ վերջացաւ Հէքէրի և Հ գրուվի հանած ապրստամբութիւնը ; որ Հէսսէի գրասութիւնը հասարակաբանութեան փոխել կ'ուղէր : Հէքէր այս խուփութիւնները հանելէն առաջ փիլսոփայութեան գասատու էր : Եւրոպացիք սորված են քանի մը մասնաւոր մարդոց ըրած գէշութիւնները՝ անոնց արուեստէն կամ ընկերութենէն եղողներուն ամենուն վրայ մէկէն ձգել . և սրովիշետեւ քանի մը տեղ խուզովութիւն հանողները համալսարանի ուսանողներէն եղան . և Հէսսէի ապատամբութեան գըլութեն ալ մէկ փիլսոփայութեան գասատու մըն է , ըլլայ որ օր մը ելլեն , կարդացողներէն կ'ելլէ կոր գէշութիւնը ըսկելով կարդացողները վերցընել ուղեն : Յագաւաւորներու դէմ ապստամբութիւն կը քարոզէն և թագաւաւոր մեռցընել կը սորվեցընեն ըսկելով ամբողջ ընկերութեան մը դէմ թշնամի եղողներէն այս ալ կը յուսացուի :

— Պերմանական դաշնագրութեան Այռանք-  
ֆօռդ ժողվուած ժողովը մայիսի 2 ին այս օրոցւ-  
թը տուաւ : Որովհետեւ ուուսաց կայսերական կա-  
ւալվարութիւնը արդեւած փախստական լէհացինե-  
րուն իրեն բաժնին | էհաստանը մտնելը ; և որքան  
լըրսէն եկող լէհացիք կան նէ Ռուսիայի | էհաս-  
տանին Ռուսէն քաղաքը դիզուելով հասարակաց խա-  
ղաղութիւնը կը վտանգի կոր, ուստի ժողովը կ'ո-  
րչէ Ռուսիայի առաջտրիելուն համեմատ, որ Պա-  
տէնի կառավարութեանը զրուցուի, որ իր դքսու-  
թեան երկիրը Ձևանասակի կառմէն եկող լէհանեկսէն

Նաև ալղվիլը քրւասմայր զոլոս, ս ազոլը չըլրսերէս  
իրայն անսոնք առնեէ, որ կարող ըլլան ստուգելու  
թէ Ծրուսիայի | Էհաստանէն են . և ասոնցմէ ալ  
թէ կ անդասմին յիսուն հոգիէն աւելի մարդ չառնէ:  
Ծրուսիայի կառավարութեան առաջարկելով՝  
Հօգէնի քաղաքը և բերդը գերմանական ուանառ

Պատէնի Անհամ բառարէն մասկա օն կը ուղարկեան մէջ ընդունուեցան :

կառաւ, որ յանձնաց քաղաքաց սպայրով շին կը գը-  
են : Հեքէր հանած ապատամբութիւնը վերնալէն  
տաքք՝ անիշխանութիւն ուղղողները բընտըռել սկը-  
սաւ կառավարութիւնը . և շատ իրարու կապուած  
բաւակցութիւններ դժուա : Իսով օրէ օր շատ մար-  
դիկ կը վերցըննեն կոր : Այսուգուեցաւ որ ապատամ-  
բութեան թմբուկը զարնուած օրը սուրբհանդակներ  
խրկուեր են գեղացիները ոտք հանելու , բայց ո-  
ուարազգի բանուորները քանի մը ժամ առաջ դուրս  
համբուած ըլլսութիւնն ատանց եռանդը պաղերէ :  
Երկուան օրագիր անունով հրատարակուած լրագրին  
հրատարակիչ Պ. Քրօհ անունն մարդուն տունը շատ  
սամակներ գունուերէ այս բաներուս վրայօք : Այս  
բաւակցութե՛ գլխաւոր աթոռը Վանհայմէ եղեր.  
և մէկ կողմէն գէպ ՚ի Վշյանս , Գրամնքֆուդ , Հա-  
նաւ և Գէօն , մէկ գիէն ալ մինչեւ Ծղրասպուրե  
և Փարիզ կը հասնի եղեր : Խնչ գէշ մարդիկ են ե-  
լեր ասոնք որ իբենց երկրին խաղաղութիւնը վրդո-  
ւելու համար օտար ազգերէն օդնութիւն խնդրե-  
ուու սիրտերնին քաշէրէ :

ԱՏՍԴՐԵԱ: Առանձին աղաստ կառավարութիւնը երկիրներուն մէկն ալ Պաճառիսաան է, որ Հաղթիայի կայսերութեան ատին է: Ա իննայէն

օրագիրը կը պատմէ որ՝ Տէշտ քաղաքին բնակիչները հրեայներուն գէմ ոսք ելան : Քաղաքայիններէն բազկացեալ ժողովքի մը մէջ ուզուեցաւ՝ որ 1838 էն ետքը ողբան հրեայ Տէշտ քաղաքը բնակարան հաստատեր էն նէ՝ անոնք ամէնն ալ քաղաքէն գուրս ելին : Եցն իրիկունը հրեայ քանի մը հարուստներուն տուն տուները կողղապես եցին : Չի հասկըցուիր թէ այս մարդիկը որ անսահման աղասութիւն կ'ուղին, որուն մէջ ՚ի հարկէ կրօնից և խղճի մոտց աղասութիւնն ալ պիտի պարունակի, հրեայներուն իրենց երկրէն գուրս վեռնառութիւն ինչու պիտի ուղին : Եւ անոնք որ հաւասարութիւն կ'ուղին, ինչու համար իրաւանց հաւասարութիւնը ոսքի տակ կ'առնեն . իրենց ստացուածքին մէ կը ձեռք զարնելու ըլլայ նէ անիբաւութիւն ըրած կ'ըլլայ, գէմ կը բարպեն . իրենք ուրիշն ստացուածքը յափշտակէլու խիղճ չեն ըներ : Հրեայներուն գէմ խսութիւն բանեցընելու սկզբնաւորութիւնը լէ հրեան փրժաւ այս տարի . որ յօս մը ստանալով աղասութիւննին ձեռք ձզ ելու, աղաս ըլլալինուն ետքը ինչ ընելիքներնուն օրինակը իրենց բնաւ վեստ չւնեցող հրեայներուն վրայ ըրած քունութիւննին ցըցուցին և կը ցըցնեն : Չեմք կարծեր որ ասանկ սկզբունք ունեցող աղքերուն ձեռքը աղասութիւն անցնի նէ աղէկ կ'ըլլան . և երբ որ ստոնց ուզած և փափաքածը չի յաջողի նէ՝ զարմանալու չէ :

— Աւտքրիսի կառավարութեան լէ հաստանի վրայ ունեցած դիտաւորութիւնը աղէկ մը չի հասկցուիր : Դայց լէ հաց աղդին երեւելիներն ալ երենց աղդին ինչ ուզածը չեն գիտեր : Դուրսի երեկինները Պաղմող լէ հացիներէն իրենց հայրենիքը դարձողներուն համար հանգէս ըրին . առաջին օրը աղնուականներուն համար էր այս հանգէսը . երկրորդ օրը պարզ քաղաքացւոց և հասարակ մարդոց համար : Հասարակապետութեան մէջ ասանկ իրութիւն պիտի չըլլայ . անոր համար ասիկոյ շատին գէշ երեւցաւ :

Քրաքօվ.քաղաքի աղդային գործակալները Ա ի էննասի կառավարութենէն համառթիւն առին, որ իրենց կողմէն պատվամաւոր պիտի խրկեն Թռանք-ֆուդ, Գերմանական գաշնակցութեան ընդհաւնուր ժողովնեն մէջ գտնուելու : Բայց Ա սոդքիսայի զօրքն ալ Քրաքօվի բոլորը օրէ օր շատնալու վրայ էն : Յէ հոն և թէ Կալիցիա՝ 80.000 զօրք պիտի ժողվուի . և ամէնուն ընդհանուր սպարապէտն է Պ. Ա ինստիշկրաց : Ապրիլ 15 ին, պահակներուն տեղերէն (քարտուլիսանէներէն) բոլոր թնդանօդ-ները վերցուցին . վախնալով, ըսլայ որ դրաէն եկող լէ հայցիները ասոնց տիրեն : Ե մակերկ քաղաքի հա-ռահիոն էստիֆը յայտարարութիւն մը հանեց, որպէ իր խոստանայ հրեայներուն վնաս մը ընելու :

Երուսալիայի Եկհաստան, Քօղէնի կառավարութեան քանիի մը գեղերու լէհցիներ զէնքի տեղ մանդաղ ունենալով ձեռքերնին, ետ դարձած ատենաին իրենց տէրաւըստոց տղներուն վասյ յարձակեցան, որ ասոնք աստրամիելու սոք հանած էին. և երեքական օրուան աւուրչէք կ'ուղէին, ինչպէս որ իրենց խոստացուած էր:

Ըղթիւ 22 ին ; Եւ հցիներն ու բրուսիացի զօռքը  
իրարու հետ պատերազմ մը լրին Շրուսիայի | Եւ  
հաստանին Քրօդօչին քաղաքին քամիւրը : | Եւ հցինե-  
րուն զի՞նքն էր մանդալ . և գրեթե ամենն ալ Մ-  
տէլիսու քաղաքին էին : Կախւը հինգ ժամ քշեց .  
կէս ժամ հանդչեցան երկու կողմէն , և նորէն կը-  
ուելու սկսան : Շրուսիացի զօռքը յաղթող գլու-  
նուեցաւ , որ չորս հաղար Եւ հցիներուն վրայ միայն  
հարիւր հոգիով ելան . բայց Օշդրավլօէն օգնական  
ներ ալ հասան : Այս կւուզյու մէջ հարիւր վեց Եւ-  
հացի մեռան , և 80 ալ վերաւորուեցան :

ԱՅՀԱՍՏԱՆ : Եպրիլ 26 ին առտուն երեք  
խումբ բրուսիացի զօրք և 25 ալնյնակէս բրուսի-  
ացի զրահաւոր զօրքերէն Ուաշբօվ գոցին ապրո-  
տամբները ցրուելու համար : (Ծդրօվա քաղաքին  
պահպանութեանը համար միայն կէս խումբ զօրք  
մնաց : Ուաշբօվին մօտեցան նէ՝ խէլ մը ապստամբ-  
ներու պատահեցան . որոց մէկ մասը վէնքի տեղ  
մանդաղ ունեին . ուրիշները հրացաններ ալ ունե-  
ին , որ օտարականները փախցընելու համար գոր-  
ծածեցին , բայց սգուտ չըրաւ : Կպատամբներէն 50  
կամ 60 հոգի մեռան . 100 հոգի ալ վիրաւորեցան .  
բրուսիացիններէն մեռնողներն են ջ հոգի . և վի-  
րաւորուածները 5 հոգի : Կպատամբները ցրուե-  
ցան . բայց գացած տեղերնին գտած լէ հոցինները  
ուոք կը հանեն . և բրուսիացիններուն ասնիք զսպե-  
լը գյուտար պիտի րլայ :

Այսդրիայի տէրութիւնը՝ Եհցի գիւղացիներուն անխարիա բանելը վերցուցեր էր առանձին վըշով։ Ասոր վրայ Քրաքօվ քաղաքը գտնուած լէհերուն աղդային կառավարութեամ գործակալներուն ատեանէն յայտաբարութիւն մը ելաւ, որ կ'ըսէր

թէ առաջկուց գեղերուն տէրերը այս անլարին վերցնելու իրենց մէջը խօռք ըրած էին . կառավարութիւնը չէր կրնար այս շնորհու երկար ատեն մեզմէ զլոնաւ : Վարիլ 26 ին աւոսդրիացիք քանի մը զինուոր Առւլիչը անուն նալպանքին խանութիւնը մտան , որ Փրանհսյէն դարձողներէն էր . և հոն քանի մը աշտէ (շիշ) և մանդաղ գանելով՝ իրենց համար առնել ուղեցին : Քաղաքացւոցմէ շատ մը մարդիկի վրայ հասան , թող չի տուին . հոն կոիւ մը ելու , և քանի մը հոգի մեռան : Բերդը թնդանոր նետելով կոիւ ըլլալը զօրաց իմացուց , որ ամենքն աղ վաճառանցին հրապարակը հասան , ուր աեղ շատ քաղաքացիք ժողվուած էին . վրանին կրակի լմել սկսան , որ ժամու մը շափ քշեց : Բաղմութիւնը թէպէտքրեթէ զէնք բնաւ չունէր , բայց հրապարակին անդին չի գացին . զօրքը ստիպուեցան նորէն բերդը երթալու . և անիեց քանի մը ֆիշնի նետեցին քաղաքին վրայ : Քաղաքացիք քանի մը բոլեի մէջ շատ մը մարտկոցներ շնչեցին փողոցներուն մէջ . որպէս զի զօրքը նորէն դան նէ գէմ զնելու կորող ըլլան :

կութիւնը ընդունուեցաւ . և այս միջնորդիս ՚Քառ-  
գիլեօննէ զօրապետը որ վիզաւորուած էր , ՚Քըրս-  
քօվցիներուն սիրուը հաճեցուց որ քրոնքօվցի չեղող-  
դուրսէն եկած լէ հցիները քաղաքէն դուրս հանել :  
Վանիք աշ հաճեցան ելլելու , քաղաքը մեղքընալով  
որ առւմբով (խումարապայով) չի կործանի : ՚Քրաք-  
վէն դուրս ելլելու լէ հցիները առջի բերանը շիտակի  
՚Իրուսիա պիտի երթան . բայց անկեց ուր երթալնին  
իրենքալ չեն գիտեր :

Տունը սպասառոր աղջիկ մը կար Պէնօսդ Ճէօֆրօս անուն, վերէն նայելով հարցուց թէ ովկ կ'ուղէք : Պ. Պօնկիչ գիւղամիետը տեսնել կ'ուղենք, իրեն խօսք ունիմք ըսին : Աղջիկը պատասխանեց . հոս չէ . ժամ գնաց : Ոտնք ըսին, անանկ է նէ դուռը բաց . պիտինիս վառենք անցնինք երթանք : Տունը մարդ չկայ, դուռը չեմ բանար ըստու : Ոմին . քեզի վնսս մը չեմք ըներ . բայց աղջիկը յամառեցաւ ու ու մի ունասաւ մաս : Խոճու սուն : ու ուս ու

դուռը չի բանալու վրայ : Կոսկը ըստին . ուղես չուզես պիտի բանաս , և խօսելու կարող ըլլալու ալշատ ժամանակ չմնաց քեզի : Եւ ասոր վրայ շատ ալյիշոցք և հայհայանքներ ըրին : Աջիկը սրտոտեցաւ , այս կատաղիներուն պատասխան տուլաւ որ , տասը հոգի ալ ըլլաք նէ ներս չէք . կրնար մըտնել . տան տէրը հօս չէ նէ դէնքերը հօս են : Այս ըսելով գնաց կատարեայ գնտակալ լեցուն պատրաստ կեցած հրացանը առաւ . դոց պատուհանին մէկին շինկեց պարպեց . գնտակը պատուհանին ասղակին կոտրեց գուրս ելաւ : Այս եկող երեք հոգին գողեն եղեր . հրացանքն գնտակէն աւելի ձայնէն վախսնալով , շլլաց որ վրայ մարդ գայ . փախան . թէ որ աղջիկը այս սրտառութիւն չնե՞ կարելի է որ նցին թաղէն ուրիշ մարդու ընչց ալ վեաս գար :

Տ Յ Ա Հ Ի Ա : Շ Ե Ն Խ Ո Լ Ա յ Ե ն կը գ րեն ա պ ր ի լ 25 ի ն :  
Ե շ բ ե կ մ ե ր ե ս տ ւ ա հ ա ն դ խ ս տ ը մ է կ շ ո դ ե ն ս տ ւ մ ը ե կ ս տ ւ ,  
ս ր ո ւ ն մ է ջ 400 խ ս տ ա լ ա ց ց ի կ ա յ ի ն , ո ր մ ի ն չ ե ւ հ ի մ ա ս  
օ տ ա ր ե ր կ ի ն ե ն ե ր կ ը պ լ ո ւ ը տ է լ ի ն . գ ո ւ ց է ք ս տ ն ի մ ը ն ա լ  
Փ ր ա ն ս պ շ կ ը գ ր ս ն ո ւ է ր մ է ջ ն ե ր ի ն : Ե ս տ ա պ ե ա ն է ր  
Պ . Ե ն դ օ ն ի ն ի : « Ք ա ղ ա ք ի ն կ ա ռ ա վ ա լ պ ի չ է ն հ ր ո ւ մ ա ն  
ո ւ զ ւ ե ց ու . ա տ ո ն ց հ ա մ ա ր ո ր ն ա ւ է ն ե լ լ ի ն և դ է պ  
՚ի լ օ մ պ ա բ ա տ ի ս ա մ ա բ ա ն ի ն ե ր թ ա ն : Կ ո ւ ս ս ա կ ա լ պ

պատասխանեց . սալցույի Համարէրի քաղաքին դիւ  
սուածը տակաւին մոռցուած չէ . զգուշու  
թիւնը ձեռքէ չէմք կը բնար ձգել : Կրնան ցամաքը  
ելլեւ , բայց սուանց զէնքի . եաքը մենք զէնք  
քերը սահմանագլուխը կը խրիեմք : Անդօնինինի  
լսաւ . մարդիկս աղէկ կը թութեան տակ են . եւ  
զինուորական պատուով կ'ուզեմ որ նաւէն ելլեն . եւ  
Շէնօվայի ամօթ է որ Ջւանասայէն . իրենց եղացար  
ներուն օգնելու համար եկողեղ զլայրներնուր անվաշ  
յելլիւրազով լընդունելութիւն ըլլավինէ : Իրւսակալը  
լսաւ , սուանց զէնքի , այո . զէնքով , ոչ : Ինձի եղած  
պատուերը այս է :

Այն միջոցին չոգենաւուն բոլորը շատ մը նաւակ ներ կը պլառտէին և կը պօռային . կեցցէ խտալիս նաւուն մէջններն ալ կը պօռային , կեցցէ . Շայց երբ կը պօռային , կեցցէ թագաւորը , նաւուն մէջն ձայն չէր ելլեր : Քանի մի զինուորական հրամանաւուրներ ցամաքը ելած էին . Դէնօվայի ազգային զօրքը երբ որ կեցցէ Քառլո ալպէրդօ Խղալայի թագաւորը , նաւէն ելլողները ձայն չէին հաներ . երբ կ'ըսէին , կեցցէ Քառլո Վալպէրդօ , առանց թագաւորի անուն տալու , այն ատենը ասոնք ալ կեցցէ կ'ըսէին : Գիշերը շոգենաւը նաւահանգիստին ներսը պլառտէլէն ետքը ելաւ գընաց :

## ΕΩΦΕΩΠΥ

Արմաշու վանքին դպրատանը համար մեր  
յարդի թըզթակից՝ Վինաս աղա Շափչափեանը  
իդիմիտու դպրատանը համար ունեցածին չափ  
գոհունակութիւն չունի. և յիրաւիտուաջ ժա-  
մանակի վիճակին համար հրատարակուած նա-  
մակը որ մեր լըադրոյն մէկուն մէջ գրած էինք,  
կարդացողը հիմակուան վիճակը տնոր հետ բաղը  
դատելով չի կրնար հաւնիլ. Բայց այն նամակը  
չափաղանցութեամբ գրուած բան մը ըլլալը ետքը  
իմացանք ալ նէ հրատարակելու խղճեցինք. Վան-  
քին վարդապետները յիրաւի շատ ուսումնակը  
են, աշակերտելոց ուսման յառաջադիմութեանը  
համար պէտք եղած թէ ծախքը. և թէ ուրիշ պի-  
տոյքը ամենեւին չեն խնայեր. և ասոր յայսանի նը-  
շան մը ունիմք ուսանողաց քերականութեան և  
հայերէն գալութեամն մէջ հմտութիւն վաստրիել-  
նին. որով նոյն դպրատունէն ելող աշակերտները  
բաւական կ'ըլլան գեղերու մէջ ալ քերականութի  
և ձարտասանութիւն և այլն սորուեցրնելու. Բայց  
որքան փափաք ունին յիշեալ ուսումնատենչ վար-  
դապետները նէ՝ ուրիշ պիտանի գիտութեց յարմար  
վարժապետ մը չեն կրցած գտնել. և շատ ժամանակ  
է որ գրով մեզնէ աշխարհագրութի և թուաքանութի  
և գաղղիերէն գիտցող վարժապետներ կ'ուղեն. Ար-  
մաշու ուսանողաց ետ մնալուն պատճառ ուսուցիչ  
չի գտնուին է. Այս լուրս առիթ կը բռնեմք հր-  
բատարակելու որ՝ ով որ վերցյիշեալ ուսունելիքները  
գիտէ և սորվեցընելու համար Արմաշ երթարու-  
յանձնուու կ'ըլլայ նէ Խոսքիւտարու Շեմարանի  
ուսումնապետին երթայ և պէտք եղած առջեկու-  
թիւնները առնէ:

— Եշտիւրիւմ քաղաքի իշխանապետ յարդի Ուռարտեան կաթոլիկոս աղայն շաբթուս ալ աղդային հիւանդանոցը այցելութեան երթալուն բարեկան տական ոգևոզ 2000 դրւուշ նուեր ըստ այն տե-

զի սընսուկին :  
— Ամսայ երկրորդ օրը՝ Աամաթիայի հռոմէական  
հայոց սուրբ Անքոսկեան եղբայրութեան գպրցին  
տուալին անգամ վեցամսեայ քննութեան օրը լրտ-  
լուն սրբադան Պատրիարք Տէր Անտոն Հասուն-  
եան արքեպիսկոպոսը քահանայներուն համգերձ, յիշ-  
եալ գպրցը երթալու բարեհաճեցաւ . և ժամը  
վեցէն մինչեւ տասն և մէկը հայրական սիրով աշ-  
կերտաց փաքր ՚ի շատէ յառաջադիմութիւնը քննեց,  
թէ քրիստոնէական վարդապետութեան գասին թէ  
հայերէն քերականութեան և թէ թուաբանութե-  
և գեղեցիկագրութեան և մանաւանդ աշակերտաց  
պարկեշտ վարքը տեսնալով, գոլից տանց կրթու-  
թիւնը . և այս կրթութիւնը տուող գաստիարակին  
աշխատութիւնը՝ որ է արդյո Պ. Յարութիւն Փա-  
փաղեանը : Կաեւ հաճեցաւ այս անձին նոյն քըն-  
նութեանը տուիթով խօսած գեղեցիկ ձուու մտիկ  
ընելու որուն նպատակին էր միայն յորդորել աշ-  
կերտաները բարեգաւաշտութեան՝ ուստին և երախտա-  
գիսութեան դէպ ՚ի այն աղդատէր անձանց որ ուխ-  
տեր են գպրցին յառաջադիմութեանը համար ան-  
գագար հոգ տանելու :

Սրբազնն պատրիարքը խւր սրբին գոհունակութեանը նշան, յիշեալ դաստառուին շնորհեց մէկ միւս պալմը օրուն փրայ փորուած էր Պիոս թ. քահանաւ յաղետին կենդանագիրը: Եւ եաքը օրհնելով թէ հան գտնուաղ համոդիսականները, թէ աշակերտները թէ գպրացին յառաջադիմութեանը համար նը պաստղները և մանաւանդ. ընկերութիւնը և վերակացուները, և յորդորեց այս աղնիւ անձինքը որ իրենց այս գովելի աղքատիրական եռանդը միշտ վառ պահեն և իրենց աւելի քաջալերութիւնը մըն ալ տալու համար յասուակ ընծայ մըն ալ խոստացեր է գպրացին օրն որ իմանամք ինչ ըլլալը նէ կը հապատակեց: